

Урок № 42

«ШІСТДЕСЯТНИЦТВО» ЯК КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ Й СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ. ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО - «ВИТЯЗЬ МОЛОДОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ». «ЗАДИВЛЯЮСЬ У ТВОЇЗІНИЦІ...», «Я...»

Мета: розкрити зв'язок українського дисидентського руху з явищем «шістдесятництва», дати загальну характеристику творчості поетів-шістдесятників; поглибити знання учнів про життєвий і творчий шлях В. Симоненка, охарактеризувати стильові особливості його поезії; розвивати вміння аналізувати твори й робити висновки, дискутувати; формувати патріотичні почуття, толерантність.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: портрети шістдесятників, В. Симоненка, міні-виставка творів поета, план аналізу поетичних творів, епіграфи.

*Василь був у всьому красивою, чистою людиною,
правдолюбцем, безкомпромісним до лицемірів,
нищих і убогих духом підлабузників*

Ілля Бердник

Витязь молодой української поезії
Олесь Гончар

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Перевірка домашнього завдання

Учні зачитують відгуки про минулий урок.

III. Мотивація навчальної діяльності школярів

«Жити спішити треба, кохати спішити треба». Про що свідчать ці слова Василя Симоненка — про велику любов до земного життя чи про передчуття невблаганності долі, що відміряла йому

такий короткий шлях у житті? Адже поет прожив лише 28 років, залишивши по собі неповторно високу лірику.

IV. Оголошення теми, завдань уроку

Сьогодні на уроці розглянемо явище «шістдесятництва» та проаналізуємо творчість нової генерації національної інтелігенції, яка ввійшла в культуру (мистецтво, літературу) та політику в другій половині 1950-х рр.— у період тимчасового послаблення комуністично-більшовицького тоталітаризму та хрущовської «відлиги» й найповніше себе творчо виявила на початку та в середині 1960-х рр.

До поетів-шістдесятників належав Василь Симоненко — «визяць молоді української поезії», з життям і творчістю якого ознайомимося детальніше.

(Учні записують тему уроку.)

V. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

1. Лекція вчителя (учні конспектують пропонований матеріал)

«Шістдесятництво» й «шістдесятники»

У 1953 р. помер «вождь усіх часів та народів» Йосип Сталін. А в 1956 р. на XX з'їзді партії Микита Хрущов виступив із доповіддю «Про культ особи і його наслідки», засудивши злочини Сталіна та його прислужників і цим розпочавши період так званої хрущовської відлиги. З'явилася надія. Надія на громадянську свободу, захищеність від беззаконня, від свавілля влади, на торжество справжньої демократії і права. Люди позбувалися страху, починали сміливіше й вільніше думати й говорити.

Першими відчули й усвідомили цю свободу інтелігенти. Ще в 1953 р. вийшла дебютна книга Д. Павличка «Любов і ненависть», а в 1957 р. Л. Костенко «Проміння землі» — митців, які стали немовби «предтечами» шістдесятництва, а згодом на рівних улилися в цей широкий соціокультурний рух. У 1961 р. з'являється низка «кардинально» нових творів: М. Вінграновського «З книги першої, ще не виданої», вірші лікаря В. Коротича «Бетховен», І. Драча «Ніж у сонці. Феєрична трагедія в двох частинах», «Зелена радість конвалій» Є. Гуцала, публікації В. Симоненка, В. Стуса, Григора Тютюнника, Б. Олійника, Р. Іванчука... Молоді таланти намагалися позбутися нагляду й тиску КДБ, гуртувалися самочинно, виходячи зі справжніх ідейно-естетичних інтересів. Вони збиралися, зокрема, на київській квартирі І. Світличного, яка на початку 1960-х рр. стала своєрідним центром національної культури.

Наступного, 1962 р., гарматним залпом «вистрелили» у світ перші поетичні збірки М. Вінграновського («Атомні прелюди»), В. Симоненка («Тиша і грім»), І. Драча («Соняшник»), Б. Олійника («Б'ють у крицю ковалі»), книги малої прози В. Дрозда («Люблю сині зорі») та С. Гуцала («Люди серед людей»). Це був таки справді — вибух. Хвиля творчої свободи явила Україні й світові плеяду митців, імена яких на той час були незнайомими й новими, а тепер є славою й гордістю нації. Саме їх стали називати шістдесятниками. Хоча, на думку Максима Рильського, охрестили так це гроно обдаровань дещо поспішно й невдало, та термін «шістдесятники» так і зостався в історії. Здивоване й мало не шоковане суспільство, відвикле від зухвалих новацій як вияву природної зміни поколінь, одначе, відразу збагнуло: з'явилася нова генерація творців, які прагнуть сказати власне, оригінальне слово — як виявилось згодом — не лише в мистецтві, але й у суспільному житті.

Реакція на свідоме новаторство двадцятип'ятилітніх «порушників супокою» була різною. Щойно читацька публіка трохи отямилася від перших вражень, розгорілися дискусії на вічні теми: батьки і діти, традиції чи новаторство. На М. Вінграновського, В. Коротича та особливо І. Драча посипався град звинувачень у навмисній незрозумілості, затуманеності поетичного мислення, силуваній оригінальності... Та в цій запальній полеміці пролунали й інші голоси — на захист новаторів 60-х стали посивілі новатори 20-х: П. Тичина й М. Рильський, трохи молодший від них А. Малишко...

Започатковане насамперед поетами, шістдесятництво невдовзі набуло масштабу універсального соціокультурного феномену: літературно-мистецького, філософсько-ідеологічного, наукового, суспільно-політичного. В осерді цього руху були такі митці: поети (Д. Павличко, Л. Костенко, В. Симоненко, І. Драч, М. Вінграновський, В. Коротич, Б. Олійник, В. Стус, І. Калинець); прозаїки (Григор Тютюнник, Є. Гуцало, В. Дрозд, В. Шевчук, Р. Іваничук, Н. Бічуя); майстри художнього перекладу (зі старших — М. Лукаш, Г. Кочур, з молодших — А. Перепадя й А. Содомора); літературні критики (І. Світличний, І. Дзюба, С. Сверстюк, М. Коцюбинська); малярі та графіки (О. Заливаха, А. Горська, В. Зарецький, Г. Севрук, Л. Семикіна, В. Кушнір, Г. Якутович, І. Остафійчук, І. Марчук); кіномитці й театральні діячі (режисери С. Параджанов, Ю. Ілленко, Л. Осика, Л. Танюк, актор І. Миколайчук); композитори (В. Сильвестров, Л. Грабовський, Л. Дичко, М. Скорик, В. Івасюк); публіцисти та правозахисники

(В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, В. Марченко, В. Мороз, О. Тихий, Ю. Литвин, М. Осадчий, Михайло та Богдан Горині, М. Зваричевська) та багато інших.

У 60-х рр. ХХ ст. відбувся перегляд морально-етичних цінностей у житті та літературі, загострилося питання правди та історичної пам'яті. Свій варіант зведення рахунків із несправедливим минулим і сучасністю запропонував М. Стельмах у романі «Правда і кривда». Він одним із перших в УРСР звернувся до забороненої теми — голодомору 1932-1933 рр. та сталінських репресій («Дума про тебе», «Чотири броди»), хоча повністю розкрити її з огляду на тогочасну цензуру йому не вдалося.

У цей час письменників надихали новітні здобутки НТР: розщеплення атома, з'ясування молекулярної структури ДНК й особливо — польоти в міжпланетний простір. Проте з орбіти планета видалася такою крихтною й безборонною, що невдовзі на зміну романтиці нестримного освоєння космосу прийшло тверезе усвідомлення крихкої беззахисності всезагальної гармонії. До того ж віра в людину й любов до людини втілювалися насамперед у несамовито-щирій любові до України, вірі в непоборну силу її народу, його провідну місію. Тому у своїх виступах і публікаціях І. Світличний, Є. Сверстюк, І. Дзюба не дуже голосно, але іронічно й дошкульно критично оцінювали методологію соціалістичного реалізму; поезії В. Симоненка несли якийсь особливий новітній «шевченківський» дух. Популярність Симоненка та Драча виходила за межі усталеного й викликала роздратування в офіційних колах». Зіткнення шістдесятників із системою було неминучим. Назрівав відкритий конфлікт із режимом. Тим паче, що на той час шістдесятництво вже гуртувалося не тільки довкола приватних «кухонних» осередків, але й в офіційно зареєстрованих громадсько-культурних організаціях — зі статутом, «керівними органами», плановими заходами. У Києві це був Клуб творчої молоді «Сучасник» (голова — Л. Танюк), у Львові — «Пролісок» (на чолі з М. Косовим), імпульсом до створення якого став творчий візит до галицької столиці І. Дзюби, М. Вінграновського та І. Драча 1962 р. Тут збиралися, щоб обговорити мистецькі й громадські питання, послухати гарну поезію й музику; клуб організовував творчі вечори, вистави, виставки. Лунали гострі думки й «заборонені» слова — «Україна», «нація» (замість «УРСР», «радянський народ»), поширювалася «нерекомендована» чи й просто «крамольна» література, зароджувався «самвидав». Але період загальної ейфорії був досить коротким.

Уже в жовтні 1964 р. зняли Хрущова; на його місце прийшов Л. Брежнев. А в серпні-вересні 1965 р. Україною прокотилася хвиля політичних арештів. Серед тих, хто потрапив за ґрати, переважно були шістдесятники: критик І. Світличний, маляр О. Заливаха, правозахисники В. Мороз, брати Горині... Почалася ера лицемірства й брехні, доносів і наклепів, закритих судів і публічних покавань, тюрем і спецбожевільень, а то й фізичних розправ, замаскованих під кримінальні злочини (наприклад, звірячі вбивства художниці А. Горської, композитора В. Івасюка). А 4 вересня 1965 р. під час прем'єри фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» у київському кінотеатрі «Україна» І. Дзюба виступив із заявою-протестом проти арештів української інтелігенції. Його підтримали В. Чорновіл, В. Стус, який, незважаючи на крики в залі, голосно вигукнув: «Хто проти тиранії, встаньте!». Відважні піднялися. Решта залишилися сидіти. Усі відчували: настав час вибору. Або відстоювати свої позиції «до кінця», або «пристосуватись» до нових умов життя, або «демонстративно» замовчати. Саме перед таким вибором постали шістдесятники. їхня юність закінчилася разом із першими арештами.

Друга хвиля арештів прокотилася 1972 р. (тоді забрали В. Стуса, В. Чорновола, Є. Сверстюка, І. Світличного, І. Дзюбу, І. Калинця...) — багатьох із них змусила передчасно посивіти.

1980-ті рр.— третя хвиля. Розпочалася жорстока боротьба комуністичного режиму з інтелігентами-гуманістами, яких зазвичай проголошували «буржуазними націоналістами».

Головних варіантів виходу з цієї кризової ситуації було всього три:

- *дисидентство* (від лат. *сііззШенз* незгодний) — активне інакодумство, відкрите протистояння тоталітарному режимові, цілковите неприйняття його псевдоідеалів і псевдоцінностей, опозиційна громадська діяльність — геройська відданість приречених на страту, свідомих своєї приреченості (В. Стус, І. Світличний, А. Горська...);
- «внутрішня еміграція» — самоізоляція у власному внутрішньому світі, втеча в мовчання (Л. Костенко, В. Шевчук, М. Коцюбинська...);
- *конформізм* (від лат. *сопіогтіз* — подібний, відповідний) — намагання ціною моральних та ідейних вчинків урятувати власне життя й кар'єру; пасивне сприйняття нав'язуваної ідеології, підпорядкування «правилам гри» тоталітаризму заради фізичного виживання (Д. Павличко, І. Драч, В. Коротич...)

Перші гнили по тюрмах і висловлювали свою незгоду з політикою тоталітаризму через виснажливі голодування й відкриті листи протесту; другі намагалися хоч якось підтримати своїх братів по той бік колючого дроту (хто плиткою шоколаду, хто книжкою чи випискою з важливої статті в періодиці, хто — просто добрим словом у листі, якимось дивом пропущеному в «зону») і писали «в шухляду» (часом навіть без щонайменшої надії на друк); треті в цей час друкували сотні віршів і статей в періодиці, видавали десятки книжок з обов'язковими «паровозами» (програмовими поезіями про партію й Леніна, які «витягували на собі цілу збірку», уможлиблюючи її вихід у світ), обіймали високі посади у видавництвах, редакціях, творчих спілках, органах державної влади, отже, не тільки прямо не виступали проти системи, але й оспівували її. Проте навряд чи ми маємо моральне право засуджувати других чи третіх, тому що ніхто з нас не може бути впевненим, що на їх місці неодмінно залишився б героєм. Однак це не заважає нам схилити голову перед тими, хто навіть у жахливих умовах «виправно-трудовах», а насправді — концентраційних таборів і поселень продовжував писати твори неперевершеної художньої вартості.

Серед світоглядних засад шістдесятників слід виділити:

- лібералізм (*культ свободи в усіх її виявах: свободи особистості, нації, свободи духу*);
- гуманізм та антропоцентризм (*культ людської особистості — центру Всесвіту*);
- духовний демократизм (*культ простої, звичайної людини-трудівника*);
- духовний аристократизм (*культ видатної творчої особистості*);
- моралізм та етичний максималізм (*культ моральності як абсолютного мірила людських вчинків*);
- космізм (*усвідомлення «планетарної причетності» людини як частинки Всесвіту до космічних процесів*);
- активний патріотизм (*любов до Батьківщини й рідного народу*) і національна самосвідомість, сакральне сприйняття рідної мови та історичної пам'яті як оберегів нації;
- культурництво (*відстоювання справжньої, високо майстерної культуротворчості*).

Досить розмаїто постає жанрова система «шістдесятників» (лірична поезія, балади, притчі, етюди, поеми, сонети, рубаї, ліричні новели, історичні романи, роман у віршах, химерна проза) і проблемно-тематичні обшири: традиційні (природа, Вітчизна,

народ, історична пам'ять, людина у всьому багатстві її проявів — суспільне життя, моральність, кохання, творчість) та нові теми (підкорення космосу, етична правомірність НТР, стандартизація особистості в умовах новітнього міщанства).

Отже, явище «шістдесятництва» було неоднозначним як за творчими постатями, так і за стильовими течіями та ідейно-естетичними вподобаннями. Тут є й модерністи (І. Драч, В. Голобородько, М. Воробйов), і неоромантики (М. Вінграновський, Р. Лубківський), і неонародники (В. Симоненко, Б. Олійник), і постмодерністи (В. Стус). Таке розмаїття свідчило про багатство відновлюваної української літератури. Воно не вкладалося в жорсткі рамки «соціалістичного реалізму», загрозувало його існуванню, і тому радянська влада та слухняна критика (М. Шамота й ін.) намагалися його дискредитувати, звинувачуючи в «естетизмі», «абстракціонізмі», відірваності від життя тощо.

2. Виступ учнів із доповіддю про життєвий і творчий шлях В. Симоненка

Народився Василь Андрійович Симоненко 8 січня 1935 р. в селянській сім'ї в Біївцях Лубенського району на Полтавщині. Дитинство припало на роки війни, було трудним, голодним, зроставав Василь без батька, який залишив сім'ю. Мати тяжко працювала, заробляючи на шматок хліба. Допомогали дідусь і бабуся:

**В мене була лиш мати
Та був іще сивий дід,—
Нікому не мовив «тату»
І вірив, що так і слід,—**

так згадував майбутній поет у поезії «З дитинства».

Бабуся й дідусь дуже любили свого кмітливого внука. Їхню любов та турботу пам'ятав Василь до останніх днів свого короткого життя. Може й не дивно, що дідова смерть глибоко потрясла тодішнього восьмикласника, викликала більші роздуми про суть життя, які згодом вилилися у вірші «Дід умер» та оповідання «Дума про діда».

Ходив до школи далеко, аж за дев'ять кілометрів, «як на мої чотирнадцять років, то це не так уже й мало»,— згадує письменник в оповіданні «Дума про діда».

1952 р. Василь Симоненко вступив на факультет журналістики Київського університету, де водночас із ним навчався Ю. Мушкетик, В. Шевчук, Т. Коломієць.

Студентське життя було багате на дружбу, на цікаві особистості, творчі суперечки, мрії про майбутнє. Щоб якимось полегшити

своє матеріальне становище, а ще, мабуть, щоб набути газетярського досвіду, практики журналістської роботи, В. Симоненко працює секретарем в університетській багатотиражці.

У роки навчання продовжує писати, але з друком своїх творів не поспішає.

По закінченні університету Василь працює в газеті «Черкаська правда», потім — у «Молоді Черкащини», власним кореспондентом «Робітничої газети». Як журналіст, він сміливо вторгався в різні сфери життя, різко критикував вияви бюрократизму, неувagi до трудівників, теплим словом відгукувався про добрих людей.

Як відомо, напровесні 1960 р. в Києві, з волі пробудженого «відлигою» юнацтва був заснований Клуб творчої молоді. На суспільно-політичній арені з'явилася ініціативна й динамічна громадська інституція, яка ставила своєю метою об'єднати духовні й фізичні зусилля молодого покоління для розбудови оновленої України. Пізніше, у літературі поетів, які належали до цього Клубу, почали називати шістдесятниками. Хоча на той час Симоненко жив і працював у Черкасах, проте з Аллою Горською й Іваном Драчем, Ліною Костенко й Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком і Василем Стусом, Миколою Вінграновським і Михайлом Брайчевським він став душею й окрасою цього Клубу. Охоче роз'їжджав по Україні, як загально визнаний поет брав участь у літературних вечорах і творчих дискусіях, виступав перед робітничою та сільською молоддю, прагнучи пробудити в душах ровесників жагу до національного відродження.

Саме за участю В. Симоненка на основі незаперечних речових доказів для людства були відкриті братські могили жертв сталінізму на Лук'янівському й Васильківському кладовищах, у хащах Биковнянського лісу. За його участю тоді ж був написаний і відправлений до Київської міськради Меморандум із вимогою оприлюднити ці місця печалі й перетворити їх у національні меморіали.

Смерть дватцятивосьмирічного лицаря української поезії уже три десятиліття оповита туманом загадок, легенд, міщанських пліток.

Навколо причин смерті В. Симоненка ходило чимало чуток. Пізніше В. Онойко згадував, що після звістки про затримання Симоненка за ним дозволили приїхати тільки після того, як у справу втрутився секретар Смілянського міськкому партії. Василь «сів на переднє сидіння поруч з шофером, повернувся до нас і закотив рукава сорочки:

— Ось, подивіться...

Ми жахнулися: усі руки були в синцях.

— А на тілі, здається, ніяких слідів. Хоча били. Чим били, не знаю. Якись товсті палиці, шкіряні і з піском, чи що. Обробили професійно. І цілили не по м'якому місцю, а по спині, попереку. Коли везли туди (до камери), погрожували: ну, почекай, ти ще будеш проситися, на колінах повзатимеш».

Далі були побої в районному відділку міліції. Побої особливо жорстокі, біль яких невгамовно мучив Симоненка до самої смерті. Трохи більше як через рік після цього — 14 грудня 1963 р.— він помирає.

Проте офіційною версією смерті 28-річного поета так і залишилося повідомлення про рак.

Після смерті в 1964 р. вийшла друга збірка поезій «Земне тяжіння». У 1965 р. вийшла збірка його новел «Вино з троянд». Через три роки по смерті вийшли «Поезії», де вміщено вірші з попередніх збірок і ще 20 не опублікованих творів. А потім — мовчанка, наче й не було В. Симоненка і його творчості.

Тільки у 1981 р. вийшла збірка «Лебеді материнства», а в 1984 р. ще одна збірка «Поезії», яку видали друзі поета. У другій половині 1980 — на початку 1990 рр. у журналах опубліковано невідомі твори поета. Він прийшов до нас провісником нової доби України. Короткий спалах його життя став незгасною зіркою його поезії.

Патріотична лірика, любов до рідної України посідає визначальне місце у творчості Симоненка. І не даремно. В. Симоненко знайшов проникливі, яскраві образи, щоб передати силу любові до Батьківщини, до рідної української землі.

Україна для поета — найдорожче у світі. Він називає її «дивом», своєю «молитвою, віковою розлукою» — бо ж вічно вона знемагала в боротьбі проти сильніших ворогів, часто майже безнадійній. Як і в інших поезіях, Симоненко говорить, що живе й творить лише заради України:

**Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю.
Хай мовчать америки й росії,
коли я з тобою говорю.**

3. Теорія літератури. Віршові розміри (повторення)

Віршовий розмір або *метр* (грец. *meiron* — міра) — поширений у силабо-тонічній версифікації термін для позначення особливостей ритмічної одиниці, покладеної в основу певного віршо-

вого твору, власне — міра вірша, його загальна схема, з якою узгоджуються його елементи (ямбічний розмір, дактилічний розмір тощо).

Ямб — двоскладовий віршований розмір з наголосом на другому складі (и—).

Хорей — двоскладовий віршований розмір з наголосом на першому складі (—и).

Дактиль — трискладова стопа з наголосом на першому складі (—ш).

Амфібрахій — трискладова стопа з наголосом на другому складі — наголошений серед ненаголошених — у стопі (и—и).

Анапест — віршований розмір з трьох складів із наголосом на останньому (ии—).

Пірихій — допоміжна стопа, що складається з двох коротких складів, може замінити ямб або хорей, але самостійно не вживається й на визначення віршового розміру не впливає (ии).

4. Робота в групах

I група аналізує «Задивляюсь у твої зіниці...», II група — вірш «Я...».

Орієнтовний план аналізу поетичних творів

1. Вид поезії.
2. Тема твору.
3. Філософічність, психологізм поезії.
4. Ліричний герой. Хто він і який?
5. Який образ є внутрішнім стрижнем твору?
6. Чи є в поезії символи? їх зміст і значення.
7. Які мовні засоби сприяють емоційному наснаженню твору?
8. Віршовий розмір, особливості рими.
9. Своєрідність художньої форми, художня деталь.
10. Яке почуття домінує у вірші (сповідь, сум, щирість...)?
11. Як досягає автор динаміки образу?
12. Авторська оцінка зображуваного.
13. Цілісність твору. Провідна його думка.
14. Духовно-естетична цінність поезії.

Матеріал для вчителя

«ЗАДИВЛЯЮСЬ У ТВОЇ ЗІНИЦІ...»

У поетичній спадщині В. Симоненка чимало віршів адресовано Батьківщині («Україні», «Задивляюсь у твої зіниці...», «О земле з переораним чолом...», «Земле рідна» та ін.). Національна самосвідомість, діалог з народом, поставленим у злиденні, варварські

умови буття, звертання до джерел козацького минулого — то визначальне підґрунтя майже всієї громадянської лірики.

Поезія В. Симоненка «Задивляюсь у твої зіниці...» починається рядком, який налаштовує на зустріч із коханою ліричного героя. Але ця кохана — Україна, мати, з якої герой не полишає дивуватися, якою пишається, заради якої творить. Гордо й відверто заявляє поет, що Батьківщина для нього — найважливіша, хоч і говорить він про це рідко через напружений сучасний темп життя, через те, що йому треба боротися з ворогами, бо «ще не всі чорти живуть на небі, Ходить їх до біса на землі». Але йому потрібні й друзі, бо без них він не уявляє свого життя. У цій поезії громадянські мотиви поєдналися з особистими, що свідчить про глибокий патріотизм автора, злиття в його душі найсвятішого образу матері з образом батьківщини.

Поезія написана у формі монологу ліричного героя, зверненого до матері-України, у вирі буденної суєти, ліричний герой наче на хвилину зупинився, щоб звести подих, щоб подивитися в материні очі. Побачити все, що приховане в них тільки для сина. Набратися натхнення й сили для подальших битв. Вируюче життя земної кулі постійно перебиває тихий діалог сина-патріота й матері. Тому в поезії стільки звертань: «Україно!», «мамо горда і вродлива», «nene».

Починається поезія з неповторного олюдненого портрета, точніше з очей матері-України:

**Задивляюсь у твої зіниці,
Голубі й тривожні, ніби рань.**

Та за цією красою — тяжкий життєвий досвід, сторінки рідної історії:

**Крешуть в них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.**

Ліричний герой схиляє голову перед матір'ю. Україна ХХ ст. постає перед зором свого сина:

**Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік.**

Ця поезія складається з 8-ми строф, але донедавна друкували з них лише 4. Третя строфа, у якій іде мова про щирі інтимні бесіди сина з матір'ю, про щастя бути наодинці з Батьківщиною, повернулася до твору лише нещодавно.

**Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю —
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю!**

Задля Батьківщини творчість поета — ті самоцвіти-перли, які віддає він людям, його інтелект працює тільки для неї. Риторичні оклики, звертання підкреслюють схвильованість ліричного героя.

**Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.**

ВІРШ «Я...»

Протягом п'ятнадцяти років забороняли видання творів В. Симоненка: підготовлене видавництвом «Молодь». «Вибране» поета «розсипали й по-живому шматували». Нарешті з горем та інквізиторським редагуванням 1981 р. вийшли його «Лебеді материнства». Поета народжують гнів і любов. Гнів і любов народили Василя Симоненка. Великий, праведний гнів проти приниження людини, знищення її людської гідності. Тому, можливо, центральною у творчості поета вважається патріотична тема — любові до України, її безталанного народу (і в цьому — пряме продовження шевченківських традицій), поєднана з ідеєю самоцінності, неповторності людського «я». Сонет «Я» написано 1955 р., задовго до відомого однойменного вірша «Я...»: «Ми — не безліч стандартних «я», А безліч всесвітів різних».

Вірш «Я...» В. Симоненка — лірична сповідь поета про своє «я» — горде, безкомпромісне, гідне звання людини. Бездушне чиновництво намагалося зробити з народу «сіру слухняну масу», бездумного «гвинтика» великої машини, що їде в якесь міфічне «світле майбутнє». Кращі представники нації протестували проти цього, боролися, бо кожна людина — неповторна, і «ми — не безліч стандартних «я», а безліч всесвітів різних». Тож треба навчитися поважати себе, тому що «тільки тих поважають мільйони, хто поважає мільйони «я». Людина — це цілий світ. «На світі безліч таких, як я, але я, їй-богу, один».

VI. Підбиття підсумків уроку

У яких же «гріхах» можна було звинувачувати людину, поета, який помер у 28-річному віці й створив книгу дивовижно чистої лірики, що гідна стати здобутком української класики? Хіба що

в пронизливій любові до людини, до свого народу, до України, якій у всі часи належатиме творчість її вірного сина як неоціненний духовний скарб.

Учні пояснюють епіграфи уроку

Василь Симоненко прожив 28 років. Та він назавжди увійшов в історію рідної культури своїм болем за долю України, тривогами за Всесвіт, ліричним звучанням своїх інтимних творів, у яких зворушує краса й щирість почуттів.

Отже, патріотизм, вірність рідній Україні, безмежна любов до свого народу, його культури — ось основні мотиви лірики Василя Симоненка.

«...Гніву і ненависті тільки вистачає лише для того, щоб зруйнувати щось. Але ненависть не може будувати. Перетворює, оновлює і завітчує землю тільки любов — любов до рідної землі, до людей, до праці» (Б. Симоненко).

VII. Оголошення результатів навчальної діяльності школярів

VIII. Домашнє завдання

1. Опрацювати матеріал конспекту.
2. Вивчити напам'ять одну з поезій В. Симоненка (на вибір).
3. Написати твір-мініатюру «Я читаю Василя Симоненка».